

DA KROGEN BLEV GENFUNDET

Af

HARALD LANGBERG

I dag ved vi alle, at store dele af Erik af Pommerns gamle borg Krogen bogstavelig talt befinder sig inden for Kronborgs mure. Men hvornår dette blev erkendt dokumenteres her af forfatteren, siden 1967 leder af Nationalmuseets 2. afdeling, der gennem de senere år har foretaget omfattende bygningshistoriske undersøgelser på Kronborg.

I 1858, da det første bind af Traps »Danmark« netop var udkommet, kunne man på side 73 - som indledning til et afsnit om »Kronborg Slot og Fæstning« - læse, at »noget nordligere og mere fjernet fra Søen end det nuværende Slot laae Ørekrog eller Krogen, opbygget i Begyndelsen af det 15. Aarhundrede«. I værkets 2. udgaves tredie del, der udkom 1872, er det ændret til, at »Kong Frederik den Anden paa Krogens eller Ørekrogs tidligere Plads opførte Kronborg«.

Den ændrede opfattelse af Krogens beliggenhed afspejler en flittig publiceringsvirksomhed i 1860'erne. Således var der i tillæg til »Aarsberetninger fra det Kongelige Geheime-Archiv« 1861 og 1866 aftrykt to senere ofte citerede breve af 14. og 24. januar 1577, hvori Frederik den Anden forkynder, at han har »ladet foretage en ny Befæstning ved Helsingør« på det sted, som det gamle Slot Krogen tilform haver standet. Den nye befæstning skulle »kaldes Kroneborg og ikke ved det gamle navn Krogen«. Gjorde nogen det alligevel, skulle den formastelige bøde »en god Oxe«. Af andre aktstykker - herunder en del som aftryktes 1869-70 i Danske Samlinger for Historie-, Topografi-, Personal- og Litteraturhistorie - fremgik det med al mulig tydelighed, at der var tale om en ombygning, men hvis man alene henholdt sig til skriftlige kilder og regnede med den mulighed, at kilder, der talte om større nedrivningsarbejder, var gået tabt, kunne man måske få den opfattelse, at hele det gamle slot var væk, sådan som det umiddelbart synes at være slået fast i Frederik den Andens breve.

Et kig fra den delvis rekonstruerede sal i det gamle Krogen, stueetagen i det nuværende Telegraftårn, op mod Handels- og Søfartsmuseets udstilling. Det var murpartiet med det spidsbuede vindue længst til venstre, som arkitekt Meldahl fandt i 1865. Fot. Handels- og Søfartsmuseet.

View from the partially restored room in the medieval fortress of Krogen, looking towards the premises of the Danish Maritime Museum on the first floor of the present day Kronborg's south wing. The section of wall with the lancet window to the extreme left was discovered in 1865 when restoration was being carried out. It revealed that Krogen had not been demolished but that its buildings had been incorporated in the present castle.

I virkeligheden var der dog dem, der i 1872 vidste betydeligt mere om den sag.

Rigsarkivet er i besiddelse af en »Forhandlings-Protokol over Besigtigelser af Kronborg Slot 1865«. Den er ført af den kgl. bygningsinspektør Ferdinand Meldahl for en kommission, hvori Nationalmuseets direktør, kammerherre Worsaae, den dirigerende ingeniør-officer på Kronborg, major Chr.Fr.N. Schrøder, fyringenjör Grove og Meldahl selv havde sæde. Samtlige medlemmer var til stede på Kronborg ved det første møde, som afholdtes den 5. maj 1865, og hvor man gennemgik et istandsættelsesforslag affattet af Meldahl. Til det andet møde, som indledtes den 21. juni 1865 kl. 10³/₄, havde Worsaae desværre sendt afbud, men »Professor Heinrich Hansen, som Professor Meldahl paa

Grund af de vigtige Spørgsmål, der forelaa, havde fundet det rigtig at tilkalde, var mødt«.

Kommissionen blev nu »af Major Schrøder ført til 1ste Etage i Slottets søndre Fløj« - hvilket vil sige til den etage i sydfløjen, som besøgende i Handels- og Søfartsmuseet i dag går igennem på rundgangen fra vestfløjen til østfløjen. For at komme fra vestfløjen til sydfløjen passerer man et lille hjørnetårn, men da trappen i dette tårn skulle repareres i 1860'erne, var det besluttet at etablere en midlertidig passage gennem det store firkantede telegraftårns svære mure, d.v.s. *bag om* trappetårnet.

Under gennembrydningsarbejdet var der imidlertid - som Meldahl udtrykker det - »fremkommet en ældre Bue med store Profileringer, der viste hen til en Bygning opført i Muursteensformer af en langt tidligere Tid end Slottets nuværende Former vise hen til«. Det besluttedes at bevare buen og anbringe en dør til gennemgangen i den. Da kommissionen senere kom til kælderen under sydfløjen, pegedes der på, hvorledes hvælvene »hvilte på høist interessante Capitæler af romansk Form dog således at Baser skiftevis er brugt til Capitæler«. Bygningshistoriske problemer var kommet på dagsordenen, og man fortsatte.

I vestfløjens hvælvede kælder »fandtes Hvælvingsformerne at svare til« den bue, som var fundet i Telegraftårnet ind mod sydfløjens 1. etage, og det førte nu til fremsættelsen af den gode hypotese, at det var »muligen at kunde hentyde til«, at man i vestre fløj med Telegraftårnet havde »de oprindelige Dele af et Borg- og Slotsanlæg«.

Om næste møde, som fandt sted 10. juli, og hvori Worsaae deltog, står der »De paa det foregaaende Møde optagne Forhandlinger oplæstes og vedtoges«. I øvrigt afsluttede kommissionen sine forhandlinger på mødet den 10. juli med en betænkning, hvori der peges på det overordentlig vigtige i, at antikvariske forhold blev iagttaget og respekteret under det videre arbejde. Protokollen blev underskrevet samme dag og overgivet ministeriet. Protokollens bygningsarkæologiske eller - om man vil - bygningshistoriske passager er affattet af en fagmand, som udtrykker sig præcist, og som bl.a. viser sig som erfaren derigennem, at han har villet have en anden fagmand ved sin side. Han er så sagkyndig, at han ikke skriver, her har vi de oprindelige dele osv., men at det er »muligen det kunne hentyde til«, at man har de oprindelige dele af et borg- og slotsanlæg. Meldahl og den tilkaldte Heinrich Hansen virkede sammen ved Frederiksborgs genopbygning, og de to kan ikke have været i tvivl om, at der på Kronborg måtte arbejdes videre på grundlag af de gjorte iagttagelser. For Meldahl må det i alle tilfælde have været en selvfølge, at slottet skulle opmåles med nøje gennemgang af alt, der kunne

vække mistanke om, at der bag de nyere former gemte sig oprindelige dele af et borg- og slotsanlæg.

En sådan opmåling blev da også foretaget. Med en kort beretning herom indleder Vilh. Wanscher sin smukke Kronborgbog fra 1939: »Under Kgl. Bygningsinspektør, Professor Ferdinand Meldahls Restaurering af Kronborgs Ydre i Aarene 1866-97 blev det muligt at opmaale Slottets Grundplaner og Facader, hvilket Arbejde udførtes af de unge Arkitekter Martin Nyrop, Hack Kampmann og flere i Aarene 1876-78. Tegningerne, som med Forudseenhed er udførte i Metermaal, deraf Facaderne i Maalestokforholdet 1:100, findes i Kunstakademiets Bibliothek. I en ledsagende Text gjorde Martin Nyrop opmærksom på, at der indeni Kronborgs Mure af Sandsten fra Frederik II's Tid staar Munkestensmure fra Erik af Pommerns Tid, det gamle Krogen Slot. Rigtigheden af denne Theori kunde kgl. Bygningsinspektør J. Magdahl Nielsen bevise ved Reparationen af Slottets Indre i Aarene 1925-1937, idet han afdækkede og restaurerede de bevarede to Fag af Erik af Pommerns Store Sal i det Store Taarns Mure« osv. Da fundet blev gjort og sat i forbindelse med det oprindelige slots- og borganlæg, havde Nyrop netop forladt skolen som 15-årig og arbejdede i københavnske gader med udskiftning af rendestensbrædder for kommunen. Han var tømmerlærling. Da han 11 år senere skulle opmåle Kronborg, var teorien om Krogen således forlængst fremsat.

Af de to spidsbuede vinduer i det rekonstruerede parti danner det øvre af det nordre vindue netop den »Bue«, Meldahl omtalte 1865, og som han straks fik besluttet bevaret før iværksættelsen af den egentlige restaurering, som kommissionen skulle udtale sig om. Det øverste af vinduet ses på en af Nyrops opmålinger og kan den dag i dag betragtes af de besøgende i Handels- og Søfartsmuseet. Det er det første genfundne og registrerede vidnesbyrd om, at Krogen ikke var nedrevet af Frederik den Anden.

THE REDISCOVERY OF KROGEN

Summary

The thousands of visitors, both from Denmark and abroad, who come every year to the Danish Maritime Museum at Kronborg can hardly avoid noticing during their tour of the museum that a part of the building is considerably older than most of the other rooms in the castle. From one of the museum's rooms can be seen a red brick wall with two lancet windows in it and behind them some Gothic vaulting. This is the great hall of Krogen, the castle of Eric of Pommerania. From another room in the south wing of the museum can be

seen a gable-wall of Krogen and also the upper part of a Gothic window and the remains of a stair turret.

When in the 1420's the King of Denmark, Eric of Pommerania, began to demand a toll of all ships passing through the Sound he built a fortress on a headland at the narrowest part of the Sound. Without this strongly fortified castle he would have been unable to enforce payment of the Sound Dues, as they were called.

In 1574-85 King Frederik II built the present Renaissance castle and for several centuries it was believed that Krogen had been demolished. However in 1865 Professor Ferdinand Meldahl, Surveyor to the King, realised that parts of the medieval castle remained behind the facade of present day Kronborg. Harald Langberg, who has since 1967 been head of the National Museum's department II which covers the Danish Middle Ages and Renaissance and in recent years carried out extensive investigation into the architectural history of Kronborg, describes this important discovery in detail.